

REDACȚIA
București, Ferenț-uleza nr. 40.
ABONAMENTUL
Austro Ungaria: 20 cor.
10
5
2
Duminecă pe an
coroane.
România și străină
pe an 40 franci.
Căriștele nu se înapoiază.

TRIBUNA POPORULUI

ADMINISTRAȚIA
Arad, Deák Ferenț-uleza nr. 20
INSERȚIUNILE:
de un șir garmonii: prima
dată 14 bani; a doua oară
12 bani; a treia oară 8 b
de fiecare publicațiune
Atât abonamentele, cât și
inserțiunile sunt a se plăti
înainte în Arad.
Telefon pentru oraș și comitat 502
Scrisori nefrancate nu se primesc

RĂSPUNS D-LUI RAOUL CHÉLARD.

Intre mulțimea de publiciști fran-
Ungurii au isbutit să câștige și ei
partea lor unul, pe dl Raoul Ché-
lard, care dacă este singur, apoi trebuie
recunoaștem: da dovadă de mult
agiu. Chiar pe vremea când în Vo-
Latine celebritățile Franței, în pri-
rind, osândeau aspru regimul ma-
ar, dl Raoul Chélară încuragea pe
iniști și-l lauda pentru purtarea lor
de naționalități.

Era însă ș-atunci de observat un
ru: d-sa scria în ziare ungurești și
întâmplare în cele subvenționate de
vern.

Se vede că guvernul unguresc
te ș-acum nevoe ca dl Chélară să-l
ere, deoarece ce în »Budapesti Hirlap»
dela 24 Maiu) citim un articol din
ana susnumitului publicist.

E șiret însă — adică vrea să fie
dl Chélară. O ia pe de departe. Ne
șorisește cum în Franța și guvern și
pinie publică este în contra tenden-
lor de separațiune atât ale Bascilor
în Pyrnei, cât și ale Italianilor de pe
ngă Nițza și ale Bretonilor din
Bretagnia.

Deci — zice, drept conclusie —
nici Cehii nici Valahii să nu facă gură
în germanii și ungurii vor să-i oblige
print — cultura și limba lor!...

... ca dl Chélară n'ar îndrăzni
ș scrie aceasta în franțuzește. Lar
na la goană toată Franța când contra
culturii cehe ar vrea să impună pe cea
germană.

Dar, în șfirșit, să ne răfuim cu
l-sa numai în ce ne privește pe noi,
naționalitățile din Ungaria.

Apoi se potrivește oare comparația?
Credem și noi, că 40 milioane fran-
cești nu pot să țină cont de câte-va sute
de mii de Basci, Bretoni și Italiani,
împrăștiați în trei colțuri ale Franței.

Dar cu naționalitățile din Ungaria
stă altfel treaba. Not împreună facem
mai mult decât Ungurii, și fiecare în
parte: Croat, Sărb, Slovac, Român și
German, aparține unei ginți mai vechi
decât Ungurii, mai vechie și ca locui-
toare p'acest pământ și având ș-o cul-
tură din care s'au inspirat însuși Un-
gurii.

De altminteri ce harababură este
chiar în Franța din cauza că guvernul
vrea să desnaționalizeze cu forța pe
Bretonii, ni-o spune chiar Chélară, care
scrie:

„Pentru omul care se ocupă cu che-
stia naționalităților nu poate fi ceva mai
interesant, decât să viziteze o școală pri-
mară din Bretagnia. Poate credeți că în
școlile aceste, conform libertății ginților,
se propune în limba breizădă, cum se
zice? Ei, așa! În școală sunt 40—50
copii, cărți nu știu un singur cuvânt fran-
țuzeș, cu atât sbiară mai tare înre-
țator. Fe ziduri sunt aminate diferite ta-
blouri: act un cal, colo o corabie, o vacă,
dincolo un arbore. Învețătorul arată calul
și zice: „ceci est un cheval“. Și întreaga
clasă repetă în cor: „ceci est un cheval“...
In cor declină, conjugă, în cor adică nu
învață nimic; tata își duce apoi copilul pe
corabie. Eală cauza pentru care cet din Bre-
tagnia nu știu nici franțuzește și peste tot,
nici să citească ori să scrie“...

Dapă-ce arată apoi că în școlile
conduse de călugări cel puțin catechismul
se învață în limba Bretonilor, după
cum tot în limba aceasta se predica și
în biserică, spune că anul trecut Com-
bes a scos această limbă și din biserică,
și totuși nimeni n'a obiecționat nimic, în
Franța întreagă!

Destul de rușinos lucru. Și cu
atât mai condamnabil, cu cât se pe-
trece în Franța, patria libertății, unde
însă, așa se vede, șovinismul a întune-
cat mințile multora, încât nimeni nu
se ridică să protesteze când din șovi-
nism detestabil, e batjocorită o pro-

vincie întreagă, care rămâne astfel in-
cultă, în mijlocul Franței civilizate.

Vorba e că noi, naționalitățile,
nu ne-am puté lăsa să fim batjocorite
de guvern în felul cum sunt batjoco-
riți Bretonii. D'aceea ținem cu toată
tăria la școalele noastre confesionale
pentru cari facem jertfe nu se poate
mai mari, și tocmai jertfele acestea
sunt cea mai strălucită dovadă de iu-
birea noastră pentru neam și pentru
cultura națională.

De altminteri avem satisfacția să
înregistrăm câte odată chiar în presa
maghiară voci mai cumpenite, idei și
resonări de toată lauda și cari sunt
probe, nelăgăduite despre dreptatea
causelor ce susținem noi și în contra re-
sonării siluite a d-lui Chélară.

Astfel, chiar privitor la chestia
limbii, »Alkotmány» dela 24 Maiu n.
scrie:

„A nép kenyeret és foglalkozást
akar; meg hogy a hivatalnokok azon a
nyelven beszéljenek vele, melyet ő ért. Ha
csak horvátul tud, hát beszéljenek vele a
tisztviselők horvátul; nem azért, mert
Horvátországban a horvátnyelvhez joga
van, hanem mert az illető szegény ember
más nyelvet nem ért.

„Ha a horvát népek vannak ilyen
valóságos bajai, azokat orvosolni kell. Hogy
például a magyar államvasutaknak Hor-
vátországban alkalmazott tisztviselői horvát-
ul is tudjanak, ez a józan észnek és a
máltányosságnak olyan elemi követelménye,
melyet figyelmen kívül hagyni nem annyira,
mint magyar nemzetiség politikát folytatni,
hac nem annyira, mint elbizakodottnak és ostob-
bának lenni“.

Ceea-ce pe românește sună:
„Poporul vrea pâine și de lucru; și
încă ceva: șlușbasul să-l vorbească în limba
pe care o înțelege el (poporul). Dacă știe
numai croaștește, apoi funcționarul (ma-
ghiari) să vorbească în limba croată; nu
pentru-că în Croația are drept la limba
croată ci pentru că respectivul șerman nu
știe altă limbă.

„Dacă poporul are asemenea grava-
mine reale, ele trebuie lecuite. Că func-
ționarul maghiari aplicați la căile ferate
din Croația trebuie să știe și limba croată,

asta e o așa cerință elementară, încât a
o nesocoli însemnează nu a face politica
națională maghiară, ci însemnează a fi
încrăzut și prost!“

Credem că din partea noastră nu
mai e nevoe de comentari. »Alkotmány»
a răspuns tuturor șovinistilor, dar mai
ales d-lui Raoul Chélară, care face esces
de zel întru a susține idei și bizare și
absurde, numai pentru a place șovi-
nistilor.

Noti episcopi gr.-cut Dr. Demetriu
Radu și Dr Vasile Hossu vor depune jură-
mentul în Viena la 27 Maiu n. Va asista
la actul acesta ca reprezentant al guvernului
ministrul de culte Iuliu Vlăsces.

Naționalitățile.

„Coloman Széll observă o politică de
ștruș, își ascunde capul în nisip și nu vrea
să vază șvircolirile nerușinate ale naționali-
tăților“. Cu aceste cuvinte începe articolul
de fond al lui »Füg. M. g», Nrul 426. Au-
torul articolului, avocatul Dr. Miklék La-
jos, ne dedica noue românilor, și mai ales
n-ue românilor din comitatul Aradului 4
coloane, în cari se p'ânge de toate: de ban-
chetul dela instalare, de trezvia românilor
în congregație etc.

„In Arad zilele trecute s'a instalat un
episcop. Ceremoniile au durat o zi întreaga.
O singură vorbă ungurească nu s'a auzit
de pe buze valahe. La banchet însuși noul
episcop a toastat pentru regele maghiar în
limba valahă. Guvernul maghiar a fost prea-
mărit în limba valahă. Comitele suprem și
fruntea autorităților chemate la banchet și
rește puțin au înțeles din vorbirile primite
cu șgomoloase ștrigăte de să trăiască; dar
pentru aceea au golit șampania șpumegă-
toare și nu au părăsit locul, unde ma-
ghiarimea astfel a fost lovită în față. In
șănătatea lor n'a beut nimeni, nici chiar
valahește. Li s'a dat de beut și de mâncat:
îndestuliască-se cu atăta.“

Și așa continuă, plângându se că în
congregația comitatului Arad românii vor-
besc românește și pe lângă asta nu despre
obiectele puse la ordinea de zi ci despre pri-
gonirile cari trebuie să le îndure din partea
maghiarilor și despre barbarismul acestora

POMPEI.

21 Aprilie.

Una dintre escursiunile cele mai
magnifice din lume e dela Neapoli la
Pompei. . . Abia ieșim din gară, și
eată-ne printre grădini d'o nespusa
frumsețe. Portocalii sunt încărcăți de
fructe. unii dintre lămâi înfloresc deja
a doua oară, smochinii-s verzi închși;
unde aș sta apoi să inumăr pomii
ș-atătea soiuri de flori cari îmbalsamează
aerul încropit de soarele dulce al pri-
măverii. . . In mijlocul grădinilor și a
parcurilor sunt ville cu terase spre mare.
Marea se întinde în dreapta noastră,
schimbând culori, căci acum e albastră,
și nu trec decât minute până să ni-se
arate mai închisă și p'alocurea, unde
vântul se joacă cu valurile-l ca niște
dantele, mai deschisă, aproape albă. . .
In depărtare, unde se împreună cu
cerul, o dungă lungă argintie se vede...

De eri tot marea dela Neapoli o
admir și totuși d'aici par-că e alta:
mai dulce, căci valurile-l nu se sparg
decât ici colo de stânci ori ziduri ri-
dicade de puterea omenească, ci se
perd în nisipul mărunt al țermului. . .
Și mergem mult, tot așa: privind în
dreapta noastră marea aceasta care-ți
face impresie par-că ai vedea o fecioară

tineră și șglobeie; în față Vesuvul din
craterul căruia fumul țese necontentit,
și un șir de munți, acoperiți cu ză-
padă, dar la poalele căroră e cea mai
splendidă vegetație și ville albe-s pre-
șărate până în preajma gurii vulcanului.

Dăm apoi de teren acoperit numai
de stânci. Cactușii cresc p'aici cum
cresc pe la noi spinii în margine de
drum. Omul s'a înșipt însă și el chiar
print'aceste balării exotice: în coasta
vre-unei stânci a mai potrivit câte-va
pietri, și gata îi e locuința; în pragul
ușei sădit-a un smochin și două trei
vițe de vie, și eată-l și cu grădina, pe
care a mărginit-o cu zid de peatră,
să nu o strice caprele, cari, mă întreb
de altfel: ce o fi p'ascând p'acolo, căci
ce e verde, e proprietate împrejmuită!...
Și totuși e vieață și printre aceste lo-
curi sterpe. Păștorii, băteți tineri,
cântă veselii ori îi vezi strânși grămadă,
povestind. . . Intr'un loc — nu mi-am
însemnat mica stație — ne-am oprit
tocmai d'asupra lor p'un pod de vre-o
15 metri înălțime. Au început să
cânte, să sară, să strige, ca să aibă
apoi titlu de a ținea pălăria, să le
asvirim banii. . . Ș'au dovedit că au
ochi ștrașnici și-s tare îndemânatici:
prindeau banii cu pălăria și chiar cu
mâna.

Maș încolo colibe de pescari. Pla-
sele sunt întinse la soare ș-o familie
întreagă-i strânsă în giurul focului: pră-
jesc pește. Îi simțim mirosul. . . Oare
au oamenii aceștia consciință că trăesc
sub cerul cel mai dulce și mai senin,
că și dacă n'au câmp întins, cu holde
mănoase, bogăția mării îi recompen-
sează pentru toate. Marea-i hrănește, dar
tot marea este pentru mulți — mor-
mântul.

Cu cât ne apropiem de Pompei,
ne depărtăm de țermul mării. Stră-
batem ear printre holde bine lucrate,
cu rețea întreagă de canale. . . Și-l
plin câmpul de muncitori. . . Din
distanță în distanță-s hoteluri, ear drumul
ce merge paralel cu calea ferată e
plin de trăsuri, străini cari se întorc
dela Pompei ori se duc într'acolo.
Căci sunt atăția străini p'aici, încât în
fie-care oră vine și merge câte un
tren și fiecare tren e literalmente plin.

In cinci-zece de minute eată-ne
ajunși în Valea Pompei.

Dela gară ajungem, pe jos, în câte-va
minute, în orașel. Trecem printre două
rënduri de otele și restaurante, ale
căror curți sunt fiecare o grădină drăguță.
Mese așternute pretutindeni, ear pro-
prietarul și »camerierii» (chelnerii) ne
les în cale și ne poftesc, recoman-

du-și fie-care mâncarea și beutura că
e bună și țeftină.

Dar noi mergem d'adrechtul la
biserică, unde în onoarea noastră se
și servește o misă. Biserica e nouă și
în altă țeară fiind, ar putea trece drept
o minune, atâtea picturi, sculpturi și
mozaicuri de valoare sunt într'ênsa...
După ce am văzut însă Roma, nimic
nu ne mai surprinde. E de admirat
însă ceva și în biserică aceasta: orga!
Se zice că în Italia întreagă nu este
un instrument ale căruți tonuri să apropie
atât de mult vocea omenească.

Din biserică ne-am dus în mână-
stire, unde lucrurile de artă dăruite
de unii și alții bogătați formează un
prețios muzeu. Mănăstirea servă drept
institut filantropic pentru copii; aceștia
au cântat și în cor, frumos, că ni-a
induoșat pe toți. E apoi aici o mare
tipografie; îndeosebi cărți bisericești,
de rugăciuni și cadre șfinte se tipăresc
într'ênsa. Ni-s'a dat și nouă, fiecărui,
un pachet întreg.

După ce am ieșit d'aici, ni am dus,
cei mai mulți, la restaurantul »San-
tuario», unde într'adever mâncăm bine
și țeftin. Sunt delicioase îndeosebi vi-
nurile. . . Cei mai mulți și-au permis
lucsul să bea și »Lacrima Christi», din
dealul de sub Vesuv. Înaintea restau-

Mai tare îl doare însă pe Dr. Mülle că românii nu se îndestulesc că li-să permită să vorbească în congregație românește, ci preluând ca protocoalele să se conducă și în limba română. E apot din cale afară nostim feiul în care interpretează dl Mülle § 2 al articolului de lege 44 din 1868.

„Protocoalele congregațiilor se conduc în limba oficioasă a statului; dar se pot conduce și în limba, care cel puțin de 1/5 parte a membrilor e dorită de limbă protocolară” — continuă Mülle. — Ce dispune dară legea? Aceea, că limba maghiară e conditio sine qua non. Poate să fie și alta limbă, dacă 1/5 parte a adunării o dorește. Dar numai „poate fi”; numai „se poate conduce”, anume: dacă majoritatea o vrea, dacă și majoritatea o cere și permite. E dară clar, că aici nu ajunge dorința a 1/5 părți, ci că mai e lipsă și de un alt factor. În materia unei astfel de dorință, adunarea nu poate hotărî prin o singură votare. De două ori trebuie votat. Cu prima votare trebuie constatat: există în adevăr a cincina parte recerută de lege? Dacă asta s'a constatat, trebuie votat din nou ca să se vadă: dorește oare majoritatea să se conducă protocoalele și în altă limbă? Căci legea nu spune: „trebuie” admisă și cealaltă limbă, „trebuie” împlinită dorința unei a cincina părți. Nu în mod imperativ dispune, ci simplu: dacă se ivește o dorință motivată, congregația „poate admite”, ca și cealaltă limbă să se folosească. Aste sunt două lucruri deosebite, și anume, că dacă o votare a constatat una a cincina parte, votarea a doua hotărăște în merit, și atunci majoritatea decide asupra chestiei. Asta o spune legea, asta o esplică tendențios frații valachi... Ei nu caută să fie luminați, ci să pescuiescă în turbure“.

Asta o spune legea? Nu, asta o spune șovinismul maghiar, care de când s'au adus legile despre egala îndreptățire a naționalităților nu mai are odihnă. E însă de prisos să arătăm mai de-aproape absurditatea acestei esplicări șoviste. În butul tuturor opiniilor vom ști impune celor din fruntea comitatului respectarea legii.

Vecinic notă disonantă...

După o matură chibzuire de șapte zeci și două de ore, cumințit și potolită delă gazeta din Brașov și-au spus și et cuvântul în afacerea candidării dlui Dr. Aurel Vlad.

Se înțelege, sunt — contra!

Când oare, de douăzeci de ani încoace, gazeta brașoveană n'a combătut un curent ce s'a manifestat în sinul poporului ș'a îndrăznit să se manifesteze fără a întreba oracolul de sub Tâmpa?

N'a combătut oare numitul ziar pre sentarea Memorandului (după ce de altfel însuși dl Murășanu făcuse, în 1892, un proiect de Memorand), n'a combătut oare

mărețele conferențe naționale dela 1893 și 1894 și n'a stat oare departe și de congresul naționalităților dela 1895?

Și cu toate acestea lucrurile au mers înainte ș'au reușit splendid.

E de bun augur deci, că gazeta brașoveană combate candidatura dlui Dr. Vlad, că de regulă reușește bine tot ce confrățit brașoveni combat!

A combate pentru domnia lor este princip, așa că — după-cum am văzut — combat până și — intențiile: au scris o serie de articole împotriva reînființării la Sibiu a unui ziar cotidian!

Mai nostim sunt unde învinuiesc pe dl Vlad că prin candidarea sa nesocotește programul și solidaritatea națională.

Mă rog: dar unde-i scris în program că avem să fim vecinic pasiviști? Și unde-i scris că trebuie să rămânem solidari în a nu face nimic?

Acuzele cu „ciuntirea și zădărnicierea programului național” sunt pur și simplu vorbe late, carti nu mai impresionează însă pe nimeni.

Cât despre comparația ce o face între Dr. Vlad și „feciorul popii din Voila”, apot e mare deosebire, ca dela cer la pământ... Dr. Vlad nu umblă după căpătutală, slavă Domnului, este perfect de bine în Oraștie, și gazeta brașoveană numai după fapte ar trebui să judece, ear nu să facă proces de intenții.

Era mai demn ca confrățit brașoveni să susțină p'un sincer naționalist, decât să ajute — indirect și fără voie poate, dar în realitate ajută — carului șarlatanilor precupești de vorbe umflate.

De altminteri că ce puțin este informată gazeta brașoveană despre cele ce se petrec, se poate judeca și din faptul, că într'o „correspondență particulară” din Oraștie îl plimbă pe Dr. Vlad prin Arad, Dobra și Sibiu, de braș cu avocatul Rozvány... Așa „aude”, așa r-se „spune”, așa „află” „correspondentul „particular”... Mirare că n'a aflat cea mai mare minune: că avocatul Rozvány va ține alegătorilor români și o — vorbire de coteșire românește... Ilaritatea noastră ar fi fost completă!

Respunsul cel mai bun îl dau însă ziarului brașovean frunțașii din cerc. Și l vor da, ne place a crede, însuși alegătorii, cari vor face tocmai contrarul celor ce i sfătuiește oracolul de sub Tâmpa.

Cătră alegătorii români ai cercului Dobra!

Fraților alegători!

Ciasul trezirii noastre din nepăsare a sunat! Cercul electoral al Dobrei e earășî veduvit. Din îndelungate vremuri acest cerc, care e aproape curat românesc, a fost reprezentat în dieta țerii tot prin deputat străin de neamul și de legea noastră, care puțin de tot, ba nimic nu a prea făcut pentru poporul nostru care l-a trimis acolo!

Glasul timpului ne strigă azi cu tărie: să ne trezim, să nu mai lasăm să mai fie cum a fost! Că dat a D-zeu și neamul nostru fi luminați, strălucitori de învățătură și de inimă caldă pentru poporul din care s'a ridicat, — și glasul timpului ne strigă: Rupeți, Români, nepăsarea trecutului! Stringeți-vă în jurul celor ai vostri și puneți umăr la umăr, ca frații, și alegeți și trimiteți în Dietă un fiu luminat al neamului vostru, care să vă apere acolo drepturile voastre, și să lupte pentru a aduce ușurare poporului nostru celui prea îngreunat cu sarcini!

Frunțașii români din cercul Dobrei în consfătuirea lor avută zilele astea, au hotărât ca de data asta să candidăm și să ne luptăm din toate puterile a alege de deputat pe domnul Dr. Aurel Vlad, avocat în Oraștie, unul din cei mai luminați și însușeștiți fi ai neamului nostru, pe care îl cunoaștem ca pe un bărbat, a cărui cea mai ferbinte țintă a vieții îl e: fericirea poporului nostru și ușurarea greutăților lui.

Fraților alegători! Acum ori nici odată! Acum aveți privilegiul a vă arăta vrednicia: a trimite în Dietă pe adevăratul vostru binevoitor!

Noi frunțașii români din cerc, vă chemăm cu glas frățesc în jurul nostru și în jurul lui! Tot cel-ce-i om și Român odată, acum să se arete!

Joi, în ziua Înălțării, candidatul nostru va veni în mijlocul nostru la Dobra. Fie ca această zi Înălțare să însemneze și pentru noi poporul băștinaș al acestui cerc și pentru noi ca alegători români! La orele 1/24 el își va ținea vorbirea sa program în Dobra.

Grăbiți la Dobra a-ți auzi însufle-

țitul graiu, care va...

Acum ori nici o...

Române!
Dobra și Iia, Iia...
Iosif Morar, protopop,
colae Șerban, Iosif O...
preot, Sebastian Carmă...
preot, Ilie Căndea, La...
rariu, preot, Toma Ne...
Opreat, preot, Toma...
Vraciu, comptabil...

Din Dietă

— Sedința dela...

Sedința asta nu e...
interesant, afară poa...
Barabás, care a adu...
dela instalarea P. S. B....

A vorbit mai înainte disidentul liberal Nosz, care își motivează eșirea din partidul liberal prin politica de rezistență alui Széll. N'a voit să mai facă parte dintr-un partid, care primește ex-lexul. Nu primește proiectele militare, pentru-că acele nu aduc școi nici un bine. Nu primește nici raportul ministrului-președinte privitor la modul, cum va acoperi guvernul cheltuielile curente și cum se va exercia controlul.

Barabás d'asemeni nu primește raportul, care nici n'ar fi permis să se prezinte casei. Membrii guvernului nici nu și-au deschis gura la discuțiile despre comisia de votă. Széll: Nu-i așa! Barabás: Numai la sfârșit ai vorbit. Széll: Nu-i drept! Kubik: Și totuși e așa! Széll: N'am răspuns numai decât lui Kossuth? Kubik: Nu! Széll: Atunci nu mai merită să stau aici. (Ese).

Barabás continuându-și vorbirea, trece la comisia de votă și aduce în discuție și coroana. (Președintele îl face atent, că responsabilitatea ministrilor o poartă, coroana nu poate fi dar în discuție). Vorbeste mai departe de...
despre reșcripțitul comitatului Bihor și apot continuă: „Majoritatea vrea să ne sparie cu posibilitatea, că obstrucția noastră va trezi și naționalitățile, și intrând aceste în parlament vor urma ele să impedece activitatea parlamentului. Dacă asta se va întâmpla, cauza va fi numai blândeța guvernului față de naționalități. La banchetul dat de nou instalatul episcop român dela Arad episcopul valahește a vorbit pentru împăratul și regele, nemțește s'a vorbit pentru reprezentantul armatei, dar nu s'a auzit o singură vorbă ungurească.

rantului cânta musica orașului, din ordinul ministrului. Ear în pause ne cânta în restaurant niște napolitani, bărbați, femei și copii, cor complet, așa zicând, cu toate instrumentele lor dulci și șgomotoase... Români, cei tineri mai ales, și au cumpărat și ei „castanete” și unde nu le secundau cântăreților, încât nici glasul vecinului nu-l mai puteam distinge!...

D'acți ne întorcem pe jos și peste douăzeci minute suntem la intrarea în Pompei (vechi), peste drum de gară. Urcăm un delușor ș'ajungem la Porta Marina, una din intrările principale în vechea cetate.

Ne oprim aci și ascultăm o substanțială esplicare ce ne face dl Tocilescu despre Pompei: cum a fost zidit, cum erau porțile și străzile, locuitorii, comerțiu, cu un cuvânt, ne face istoric până în ziua fatală de 23 Noemvrie 79 când Vesuvul a nimicit acest oraș care deși era provincial, dar după cum vom vedea, se mândrea cu instituțiuni și palate splendide. Ne istorisește cum la 1592 renumitul architect Domenico Fontana făcând un conduct de apă, vine la ideea săpăturilor, cari nu s'au putut însă efectui, ci abea la 1748, când un țeran arând, s'a împedat de zidărie, Carlo III de Bourbone

dispune a se face săpături. S'a descoperit atunci numai o parte a orașului și abea sub Victor Emanuel celebrul archeolog Fiorelli a condus lucrările și a scos de sub pământ partea cea mai mare a orașului, așa cum îl vedem acum.

Intrăm pe poartă, care-i îngustă: cât să poată trece un car, ear pentru pietoni e loc la stânga. Pe jos sunt lespezi mari de peatră, în cari se vede cum și-au ros roatele carului loc. La încrucișare de străzi sunt pușe pietri pe drumul destinat carelor, ca oamenii să poată astfel trece fără a mai cobori și eventual a calca în apă, pe vreme de ploate.

Dela poartă imediat, la dreapta, e museul, cu o mulțime de lucruri interesante ce s'au găsit în Pompei. Mai interesante sunt, se înțelege, cadavrele oamenilor și ale animalelor. Sunt pușe sub sticlă; că s'au păstrat atâta vreme, se esplică așa: acoperindu-le lava, până să putrezească d'abinele, lava s'a învêrtoșat în giurul cadavrelor așa că a rămas apot loc gol unde când cu săpăturile, s'a turnat gips, care, dimpreună cu oasele ce s'au păstrat, a luat în cavitatea umplută forma omului.

Și s'a procedat cu atâta grijă la această lucrare, în cât s'a putut reda

perfect starea în care au fost oamenii când i-au asficsiat gazurile Vesuvului; cei mai mulți au căzut cu fața la pământ și în chinurile morții s'au încolăcit; un câne s'a făcut ca o roată, pare că și-a mușcat trupul, în durerea ce l-a chinuit.

În dulapurii de sticlă se păstrează uneltele ce s'au găsit pela case.

Intrăm în case, dintre cari multe sunt bine păstrate, se ved până și frescurile de pe pereți (la Lupanare, unde am intrat numai noi bărbați, frescurile sunt obscene!); vizităm Basilica, unde se împărțea dreptatea și era locul de întâlnire a negustorilor, Templul Venerei, Forul Civil, Templul lui Mercur și Romul, Panteonul, Amfiteatrul (în care încăpeau 20.000 spectatori) vizităm băile, niște clădiri cari ar face cinste veacului nostru, atât sunt de solide și bine aranjate. Mult haz am făcut de sala măsurilor, unde într'o lespede de peatră groasă e săpată forma și capacitatea cât trebuie să o aibă uneltele de măsurătoare; pe cine-l prindeau cu ocaua mică, vai de pielea lui, îl pedepseau greu. Vomitorile la cele mai cinstite case ocupă loc de frunte. E de remarcat, că orașul avea apaduct minunat.

Casele sunt lipite una de alta,

curți proprii zise nu-s niciări, ci așa numitul atrium, care era decorat cu fântâni săritoare, coloane și statui de marmură. Odăile-s mici, dar tot ce e local public, e mare, splendid, artă și ear artă.

Ori cât ar citi cineva despre orașele romane, ideile deplină nu și poate face decât după ce a văzut Pompei... O mare catastrofă eată cum a contribuit să ni-se păstreze un oraș vechiu și să lumineze istoria celor mai îndepărtate vremuri... Ce bogății imense ni-s'ar fi păstrat, dacă în locul orașului Pompei ar fi fost — Roma?!...

De altminteri nu este descoperit totul, ci chiar acum eată ce scriu ziarerele:

„Dall'Osso și Pais săpând la San Marzano și Poggiomarino au descoperit, sub temeliele unei capele vechi, o vilă romană de pe vremea lui August. Nefind acoperită cu cenușe, și fiind mai veche decât erupția care a acoperit Pompei, Herculenum și Stabies, se vede că cenușa de atunci nu s'a abătut pe partea răsăriteană a muntei. De altfel Pliniu a spus că bătea un vânt dela Sud, care a făcut acest lucru cu puțință. Vila e acoperită cu câțiva metri de pământ și de-asupra ei sunt ogoare arate, etc. Sub temelia

Bușine, că l'au întărit

ie făcând aluzie la o
arty, socrul lui Széll,
o patrie liberă pentru

la 2 ciasuri.

Regație.

Simineața, în 30 Maiu
este convocată în Arad
extra-ordinară comita-

lei fiind puse cestiuni
membrii români sunt
la această ședință.

ara congregațiunii, la
inuit vom avea con-

asupra obiectelor din seria ședinței,
la care de asemenea pe această cale
postiji și rugați membrii a participa.

Arad, 25 Maiu cal. nou 1903.

M. Vellei. T. Vajianu.

causa criminală a lui George Bușca, care
și-a omorât fratele. Curtea cu jurați îl ab-
solvase pe motiv, că nu-l responsabil. Curia
a întărit acum judecata. Fratricidul Bușca
azi e dară liber.

Alegere de preot. Duminecă la
11/24 Maiu după serviciul divin cu invo-
carea Duchului sfânt s'a ținut în Deva
sinodul electoral parochial sub conducerea
protopresbiterului George Romanul, pentru
alegerea de preot al II-lea în parochia de
clasa I-mă Deva, în locul decedatului paroch
George Nicoara. La acest sinod au luat
parte 103 votanți: domnind cea mai perfec-
tă înțelegere, al cărei rezultat a fost că
tinăru Cornel Popescu, stud. în filosofie
a întrunit totalitatea voturilor, ear al II-lea
candidat domnul Ganeza nu a primit nici
chiar un vot.

În comitatul Turda-Arieș numai
statul și contele Andrásy Tivadar au moșii
mai întinse. Dintre 21 arândușii jidani pe
teritoriul comitatului 14 au cu totul 13.000
jugere; înainte cu zece ani dintre 22
arânduși numai 11 au fost ovrei, cari po-
sedau 8000 jugare. Proprietarii sunt 6 ji-
dani cu 3000; înainte cu zece ani erau
numai 3 cu 1500 jugere.

Petrecere. Tinerimea română din Ru-
sova-noasă aranjează Joi, la înălțarea Dom-
nului, 15/28 Maiu 1903 în ospătăria d-lui
Vasilie Blăcean un Concert cu Teatru
și joc.

Oameni mari. Acuma câte-va săp-
tămâni, „Berliner Tageblatt”, a întrebat
pe cititorii săi cari sunt, după părerea lor,
oamenii cei mai mari din ziua de astăzi.
Eată numele cari au obținut cele mai
multe sufragii: Tolstoi, Edison, Marconi,
Roentgen, Ibsen, Mommsen, Menzel (pictor),
Nansen, Koch și — Wilhelm II.

Același ziar a făcut acum o anchetă
analoagă despre familiile cele mai remar-
cabile. Eată rezultatul: Baronesa Bertha
von Suttner (156 voturi), Carmen Sylva
(142), Sarah Bernhardt (139), Eleonora
Duse (132) și poeta austriacă Marie Ebner
von Eschenbach (71 voturi). Dintre cele-
lalte femei menționate în această anchetă
cităm pe: Ivette Guilbert, Rejane, Margue-
rite Durand (directoarea ziarului feminist
La Fronde); împărăteasa Germaniei, Re-
gina Wilhelmina, Regina Spaniei, Impără-
teasa Eugenia, Impărăteasa Chinei, Luisa
de Toscana, Cosima Wagner, etc. Să n'o
uităm pe faimoasa Theresa Humbert care
a obținut 18 voturi.

Anchetele de felul acesta sunt la

modă și în Rusia. Cititorii ziarului „No-
vosti Duja” din Moscova s'au pronunțat
pentru următorii: Tolstoi (830 voturi),
Edison (679), Gorky (650), Marconi (549),
Roentgen (541), Ibsen (430), Herbert Spen-
cer (426), Mendelejev (418), Mecnicow
(362), Mommsen (323).

Toți știu, că sămânțele de napi de
nateț, ale lui Mauthner, sămânțe impreu-
nate dau roadele mai bogate, că sămânțele
de verdețuri ale lui Mauthner produc zar-
zavaturile mai bune și că din sămânțele de
flori ale lui Mauthner cresc florile cele mai
frumoase. — Cu un cuvânt: Sămânțele lui
Mauthner sunt cele mai bune, depositul cel
mai mare și prețurile nimitor de ieftine.

Cine mă scapă de reumă și astma ce
mă mistuie! La întrebarea asta până acum
numai dl Albert Müller din Budapesta (Va-
dász utca. Nr. 42/K) a fost în stare să
deie răspuns, căel succesele obținute prin
crucea după magneto-electrică R. B. 86967
sunt în adevăr miraculoase. Scrisorile de
mulțumite ce zilnic îi sosesc sunt atât de
mișcătoare! — O astfel de scrisoare a pri-
mit de p. la anul nou dela dl Ioan Feit
(Biserica-Albă): Prea St. Domnule Müller!
Iau pana în mână ca să ți exprim mulțu-
minta mea mai ferbinte pentru crucea după
magneto-electrică R. B. 86967 inventată de
d-ta, căci prin întrebunțarea acestei cruci
am scăpat de durerile mele astmatice cari
5 ani mă chiniseră. Un an întreg am zăcut
în pat fără să fi fost în stare nici să mă
mișc. Acum însă nu mai sunt nevoit să zac
în pat. Cu deosebire stăim: Ioan Feit.

AVIS.

Aducem la cunoștința st. nostri abo-
nenți că am trimis la adresa tuturor
acelora cari sunt în restanță cu abona-
mentul foit, chitanță despre această re-
stanță. Rugăm dară pe toți cei ce au
inimă pentru tot românesc să binevo-
iască a rescumpăra aceste chitanțe, cari
li-se vor prezenta prin oficiul poștal
competent.

Adm. Trib. Pop.

ULTIME ȘTIRI.

Tulburările din Croația.

Viena, 25 Maiu.

În Susak și Buccari eri pe lângă
sunetul tobei s'a proclamat statutul.
Pe fie-care casă s'au afișat astfel
de proclamări. Banul Khuen-Héderváry
a fost primit de M. Sa în audiență,
și apoi s'a întors earăși la Zagrab.
Studentii croați au demonstrat înaintea
palatului ministrului maghiar.

Fiume, 25 Maiu.

În biserica din Fervato lângă Su-
sak eri era să se țină parastas pentru
Basarics, una dintre jertfele demon-
strațiilor dela Zibrestics, Impușcat de
geandarmi. Antistia a cerut dela preot
garanție, că nu va ațța în biserica
spiritele. Preotul n'a putut s'o dea;
antistia a oprit deci parastatul. Sara
au fost demonstrații mari. Demon-
strații au spart și murdărit toate cu-
tiile de scrisori.

Jertfele automobilului.

Bordeaux 25 Maiu. Eri au plecat
din Paris 150 de automobile, în calea
spre Madrid. Mergeau cu ințiala tre-
nului accelerat. Indată după începerea
cursului s'a întâmplat o nenorocire, care
apoi s'au continuat în așa măsură,
Incât ministrul de interne francez a
trebuit să oprească continuarea cursului.
Automobilul lui Barrow s'a lovit
de un copac. Mașinistul a murit,
Barrow însuși e greu rănit. — Auto-
mobilul lui Porter, void să treacă și-
nele dela căile ferate, s'a răsturnat
a prins foc și a ars total. Mașinistul
a ars d'asemenea. — Automobilul lui
Fourauds a trecut în apropierea de
Angouleme peste doi soldați, un copil
și un mașinist, cari toți au murit. —
În apropiere de Mont Guyon s'au
ciocnit două automobile. Tead, con-
ducătorul, e greu rănit. — Mereu vin
alte știri despre nenorociri. Mulți pri-
vitori au fost grav răniți.

Red. respons. Ioan Russu Șirianu.
Editor Aurel Popovici-Barcianu.

Insertiuni și reclame.

Concurs.

„ORAVICIANA”, institut de credit și econo-
mie în Oravița publică concurs la postul de

C A S S A R

care e a se ocupa la 1 Iulie 1903.

Concurenții pe lângă documentarea
cvalificațiunii, au să-și formeze înșiși con-
dițiile de retribuțiune și să precizeze suma
cauțiunii ce o pot da.

Ofertele sunt a se subțerne până la
15 Iunie a. c. 981 2-3

De vânzare

10.000 litri vinars de prune, 2000 litri Șli-
govită și 15 măși metrice ovės.

Prețuri foarte moderate.

A se adresa la

Iosif Indrieș,
proprietar în Bokai
u. p. Alkenyér.

NOUȚĂȚI.

ARAD, 26 Maiu n. 1903.

Examene. Ieri s'a ținut la In-
stitutul pepagocic examenele de clasă
cu elevii de cursul IV preparandial.
S-a ținut examenul cu elevele pre-
parandiste de cursul IV.

P. S. Sa Episcopul Ioan I. Papp
asistă la examene și se interesează
de aproape de întreg mersul lucrur-
ilor: pune întrebări și dă sfaturi pă-
tătești.

Patria-i salvată. Camera advocațională
din Besztercebánya a osândit pe advocatul
Sylvac Veszel János la „dorgatoriu”, din
cauza că nu a iluminat când s'a ținut acolo
adunarea generală a Kulturgyletului, ear
după ce Ungarii i-au spart geamurile, a dus
de-astupă țereștrelor inscripția: „Dovezile
culturii!”

În adevăr, bine i-a batjocorit pe
partidarii nu ai civilizației, ci a petrilor de
spart geamuri.

La temniță. Dl Victor Lazar,
publicist osândit la 4 luni într'un pro-
ces de presă al „Foil Poporului”, și-a
inceput la Seghedin osânda. Îi dorim
să scape sănătos.

Un verdict senzațional. Cetitorii no-
stri își vor aduce aminte de verdictul ce
a fost adus curtea cu jurați din Arad, în

et e o pătură de pământ groasă de 1
metru și jum., ear sub aceasta o pă-
tură de cenușe vulcanică și sub cenușe,
sunt mormintele și urmele unui sat
preistoric. Deci a fost într'o vreme
veche, înainte de zidirea Romei, altă
erupție a Vesuvului, care a acoperit
acel sat. E de crezut că se vor fi pă-
strat sub cenușă rămășițele acelei civili-
zații tot așa de bine ca și ale celei din
Pompei; deci vom putea să ne îmbogă-
țim cunoștințele asupra locuitorilor
preistorici ai Italiei nu se știe până la
ce depărtare spre trecut.

Am fost de altfel să privim și
săpăturile ce se fac la extremitatea de
Nord a orașului Pompei. Ajunseseră
tocmai până la desgroparea unei că-
mări, pe polițele căreia erau vre-o cinci
vasă de lut. ... Camerele toate sunt bine
păstrate și pereții sunt plini cu frescuri.

Și în vreme ce noi vizitam orașul
desgropat, o altă ceată de Români s'a
urcat spre gura vulcanului năpraznic.

Au petrecut acolo ziua întreagă,
dar craterul numai dela 300 metri
distanță e permis a-l privi. Mai aproape
e periculos, din cauza gazurilor ce se
degajează și chiar a ploii de lavă ce
aruncă din când în când.

Russu Șirianu.

Increștinarea ungarilor, ducatele din stânga Dunării, ritul răsăritean.

De George Ciuhandu.

(Urmare).

De aci se esplică și dorul papilor dela
inceputul veacului XIII când în special
Inocențiu III, se gândeste (într'o epistolă
adresată regelui unguresc Emeric și la pro-
punerea acestuia) să reformeze până și bi-
serica grecească (de rit grecesc) din Un-
garia, prin înșiși călugării greci. — Sigur, va
fi înțeles greotatea delăturării ritului răsări-
tean, în care operă îl ajută papismului în curând
urmatul dezastru — inundarea tătarească,
care devastă țeară și instituțiunii pentru-ca
să se deschidă astfel teren pentru ordurile
monachale apusene, cari nici nu întârziară
a veni în țeară după retragerea tatarilor.

Situația politică-socială încă pare că
începe să ia o nouă față nu tocmai mult
după întemeierea regatului unguresc.

Elementul românesc se sporise prin
asimilarea slavilor din sud-ostul regatului
unguresc unde locuiau Români, și nu
numai aici ci de o potrivă în Carpați, ca
și în Balcani, se mișcau masele poporului
românesc: îi sosise timpul de organizare
politică după-ce i-se formase definitiv indi-
vidualitatea etnică și bisericăscă-religioasă.

În Balcani domnea dinastia română a
Așaneștilor (dela 1186) și, dacă între
atari împrejurări nu avea de ce se dori
elementul românesc să treacă Dunărea din
coaci (cum vor istoricii unguri), a fost
glasul timpului cel-ce i-a deșteptat și pe
Românii de dincoaci, nu numai să opună
răbdarea creștinească și brațul românesc
persecuțiilor religioase pornite de statul și
biserica ungurescă, ci să și treacă Car-
pații (așa-dar contra afirmațiunilor istori-
cilor soviniști ai ungarilor) și să pună
temelia Principatelor Române Dunărene.

Atât biserica papală cât și regatul
unguresc puteau fi interesați în fața acestor
aparități. Biserica ungurescă era deja asi-
milată bisericii mari a Romei; bis. ungu-
rească se emancipează desub regalitate,
ear regele unguresc devine instrument în
mâinile papilor, ear papii, cu începerea vea-
cului XIII deja, sunt la apogeul puterii
și culmea nisuințelor de a înghiți și bise-
rica Răsăritului, așa-dar și pe cea din
regatul unguresc.

În fața acestei situații ce vedem că se
petrece în regatul unguresc în privința refe-
rințelor etnice?

Dispar succesiv „Cazarii” lui Menmorut
din Bihor, ca „Bulgarii” lui Zalan duce-
lui dintre Dunăre și Tisa de pe teritoriul
Maramureșului; în Ardeal de asemenea se

asimilează Slavii, și toată întinderea de
răsărit și miazăzi a regatului unguresc
(cu Ardealul împreună) se romanisează ca
prin minune, va să zică aproape jumătate
din teritoriul domniei ungurești. Acest pro-
ces putea fi în plină curgere în veacul XIII.

Se puteau deci teme și regii ungu-
rești și și papii, mai ales că înființat im-
periul romano-bulgar (la 1186) și după un
scurt interval de unire cu Roma (1204 până
1234) puteau fi primejduite, pe lângă inte-
resele speciale ale bisericii Apusului, încă și
integritatea teritoriului unguresc: putea să se
întindă un mare imperiu „schismatic” din
Balcani până peste Carpați. Decât că pu-
hoiul tătarec închise calea unei atari po-
sibilități. — Aveau dară de ce-și mânia
reciproc apă pe moară papii și regii ungu-
rești, aveau de ce să urmeze persecuți-
unile religioase peste capul cetățenilor de
rit răsăritean din regatul unguresc; și când
aceste persecuțiuni nu putură înlătura ritul
răsăritean resp. să stingă credința Răsăritu-
lui care naturalmente nu putea p'atunci să
fie binevăzută într'un stat catolic, apusean,
e aflată și cheia faptului că acele persecu-
țiuni religioase îmbrăcară și caracterul de
persecuțiuni politice.

(Va urma).

P. T.

Imi iau voia a aduce la cunoștința M. On. Public, că în Arad, piața Szent-Péter Nr. 4 (în casa d'odinioară a lui Pavisis) am deschis un

Institut de curățire chimică și văpsire de postavuri.

Întru toate corespunzător receririlor mele. L'am aranjat în așa mod încât voi putea satisface și celor mai mari pretenții. Curățesc pe cale chimică, după sistemul cel mai nou, haine de bărbați, femei și copii, apoi perdele, postavuri de mobile, broderii și parisoluri, precum și curățirea și văpsirea (în culori după plac) a tot felul de stoffe, — pe lângă prețuri prea avantajoase.

Apelând la binevoitorul concurs al M. Onor. public,

semnez cu deosebită stimă:

SAMUIL FRIED.

951 5-25

Cel mai plăcut și cel mai bun preparat pentru văpsirea părului este

MELANOGENE

de colorare neagră și brunetă. — În timp de câteva minute prin acest excelent și nestricăcios preparat se pot văpsi în colorare neagră sau brunetă: părul, barba și mustața. — Această colorare e permanentă și nu se poate deosebi de colorarea naturală; nu se murdărește și nu se poate spăla nici cu săpun nici cu apă caldă. E nestricăcios și întrebuițarea e foarte simplă. Prețul preparatului e: 2 cor. 80 fleri. Preparatul, care

face părul blond,

ori-cărul păr, în câte-va minute, îi dă atât de plăcuta colorare blondaurie, în colorarea inului, cenușie sau de ori-ce colorare dorită, fără-ca să atace părul. — Prețul: o sticlută 1 cor., o sticlă mare 2 coroane.

Poftiți a fi cu atențiune la marca de patentă!

TEA HAJDU

este un preparat probat în nenumărate cazuri pentru boale de pept și plămâni.

Se poate folosi cu cel mai bun succes în contra tusei, durerii de gât, răgușelii, în contra tusei mătărești, îngrețșării, în contra tuturor boalelor de pept; în contra îmbolnăvirii de gât, laringe, plămâni, în contra respirațiunii grele, a boalei de pept și a astmel etc.

Prețul: 50 fleri.

698 - 77

SPIRT CONTRA REUMEI

(spirtul „Mankós“)

se vinde în preț de 1 coroană.

S'a dovedit ca un preparat excelent în casuri de boale de: reumă, de cangrenă, amorțirea muschilor, dureri de nervi, de crucea spinării, de junghiuri, paralisii, amorțelă de mușchi și vine, precum și pentru înviorarea pielii etc. La slăbire din pricina bătrâneții, precum și la oboselile turiștilor, înainte și după ture mai lungi, ajută mult prin ungerea (frecarea) cu acest preparat (numai în exterior). S'a probat în casuri nenumărate.

Gutori FÖLDES KELEMEN,

apotecă și laborator chimic

Telefon 111.

în ARAD.

Telefon 111.

Vânzare cu orice preț!
din cauza desfacerii pravălii.

Tot felul de obiecte optice se pot căpeta cu prețuri foarte moderate.

Ochielari și țvicheri începând dela 1 fl.

GAÁL LIPÓT fiu,

optician.

ARAD, Andrassy-tér 17.

977 2-5

Pentru cei cari caută ghete ieftine.

Cât costă ghetele lui Porter?

Ghete	Descriere	Preț (fl. or)
Ghete bărbătești	din piele lucie sau cu bezeț, talpă cu 2 șiruri de cuie, impenetrabile pentru apă	2.2!
Ghete bărbătești cu șiret	din pele-patent, talpă sănătoasă, dublă, format elegant	2.5!
Ghete întregi pentru dame	piele-patent tare, talpă bună, călcâi înalte sau mici	2.2!
Ghete cu șiret pentru dame	din piele-patent fină, talpă bună, călcâi înalte sau mici	2.5

Fie-care cumpărător își câștigă drept la o fotografie gratuită! Ghetele dela Porter sunt renumite pentru calitate bună și durabilitatea lor.

MARELE MAGAZIN

ALUI

PORTER WILMOS.

ARAD, Piața Libertății.